

Dones, Salut i Educació: Transformar per avançar

Entitat que finança: Fundació "la Caixa". Projectes d'Acció Social 2011

Duració: 2011-12 (2 anys)

Resum de la investigació

El projecte va ser presentat per ADAS (Associació de Dones Agents de Salut), entitat que té el seu origen en els cursos d'extensió universitària de Dones, Salut i Educació realitzats a Deltebre des de 2006, fins a la actualitat (2013-8à edició). L'organització inicial dels cursos es va fer a través del grup de recerca GRÈC i la Fundació de la URV, posteriorment han estat organitzats pel Departament de Pedagogia de la Universitat Rovira i Virgili (URV), amb el recolçament de l'Institut Català de les Dones i l'Ajuntament de Deltebre. ADAS és una mostra d'aprenentatge servei-recerca per contribuir a la millora de la societat a través de tasques d'utilitat social.

Els objectius de l'entitat són: a) Expandir els coneixements i destreses apresos retornant-los a la població. b) Alfabetitzar en salut i gènere. c) Fomentar les habilitats per la vida. d) Dotar d'eines a la població per adquirir responsabilitat social en salut respectant el mediambient i el consum responsable. e) Promoure l'educació en valors ètics, intel·lectuals, maduresa personal i col·lectiva.

El perfil dels beneficiaris de l'acció col·lectiva d'ADAS són els nenes i les nenes, joves, famílies, personal docent i població en general.

La finalitat del projecte que es presenta és la de crear les condicions on les dones i els homes desenvolupin les seves capacitats personals per prendre decisions sense les limitacions dels estereotips de gènere i considerant l'esforç de les generacions prèvies, com a base per gaudir d'una vida autònoma, joiosa i solidària.

El projecte es va dissenyar per dur-se a terme en els cicles mitjà i superior de primària, en l'àmbit de l'educació pel desenvolupament personal i la ciutadania. És a dir, vam tractar temes de coeducació, educació per a la salut, educació en valors.

Van ser socis del projecte la Universitat Rovira i Virgili, la Direcció de Delegació Territorial d'Ensenyament, el Consell Comarcal del Baix Ebre, el projecte EDAL, el grup

de recerca Algos i les escoles de primària de les poblacions del Delta de l'Ebre (Deltebre, Sant Jaume d'Enveja, Camarles i l'Ampolla).

Els objectius assolir van ser

1. Establir lligams intergeneracionals i possibilitar la difusió dels sabers de les dones. Reflexionar sobre la divisió del treball i la visió androcèntrica del món.

Les activitats dissenyades per assolir aquests objectius van ser: A través de mètodes d'exposició, discussió i implicació es va dur a terme la lectura del conte *El País de la Joia de Viure* (explica el concepte de salut, valors, el mètode d'enquesta i les tècniques de l'entrevista i qüestionari), posteriorment, s'obre un espai per analitzar la comprensió del mateix. Realització d'una enquesta mitjançant la recollida de dades a través de l'entrevista de les nenes i els nens a les seves àvies. Buidatge i tabulació de part dels resultats a l'aula i l'explicació de l'evolució social a la llum dels resultats obtinguts. Taller *Eines de supervivència a la llar* sobre tasques domèstiques.

2. Estudiar la salut des d'una perspectiva de gènere i valorar el treball de cura com una activitat d'homes i dones.

Les activitats dissenyades per assolir aquest objectiu van ser: a través dels mètodes d'exposició, discussió i implicació es van estudiar els conceptes de salut, els seus indicadors i determinants. Es van fer tallers sobre: Alimentació, exercici i relaxació. Les cures primeres cures a l'escola i a la família. Violència escolar, familiar i de gènere. El dolor i la seva gestió. La vellesa i la mort.

Els resultats obtinguts

Es van desenvolupar un total de 30 sessions de 2 hores, en forma de classes i tallers a cada una de les escoles abans esmentades.

El projecte el van dur a terme un equip format per una pedagoga, una mestra, una infermera, un nutricionista, una psicòloga i les dones voluntàries d'ADAS.

Objectiu 1. Les activitats van generar molt interès en l'alumnat donat va permetre conèixer aspectes de la situació de la vida en temps passats. Es va parlar de l'evolució de les cases des dels primers assentaments fins a l'època actual. El fet de preguntar-los sobre els jocs que jugaven el seu iaio i la seva iaia, va permetre'ns elaborar una proposta didàctica per tal de promocionar-los entre un alumnat que, en la majoria dels casos, desconeixien la seva existència, els jocs tradicionals. Un cop avaluats els resultats per part de l'equip es va decidir que l'entrevista només es realitzaria a les iaies donat que els qüestionaris eren més complets i segons referia l'alumnat la disponibilitat per fer l'entrevista era més bona. Malgrat tot, alguns es queixaven que

les seves iaies estaven massa enfeinades i no els podien atendre com elles i ells volien.

Les altres unitats didàctiques van ser dissenyades per reconèixer l'alteritat des de criteris d'igualtat i identificar les relacions d'interdependència amb els altres. Es pretenia desenvolupar una actitud favorable a la superació dels prejudicis i contrària a la violència i als comportaments discriminatoris. Es volia que l'alumnat pogués reconèixer i sentir la diversitat de gènere com un fet enriquidor de la convivència, valorés la igualtat en tots els oficis i la igualtat en les tasques domèstiques.

Les activitats dissenyades van anar dirigides cap a la diferenciació de conceptes de sexe i gènere. Valoració de la igualtat de sexes en els oficis, en el temps que es dedica a realitzar les tasques de la llar i, en la igualtat en la realització d'aquestes tasques de la llar. El taller *Eines de supervivència a la llar*, va generar resultats excel·lents.

Objectiu 2. Va abastar els tres eixos: la salut, l'alimentació, la higiene, l'esport, primeres cures, el dolor, la relaxació, l'envelliment i la mort, en sessions diferents. La finalitat va ser la de promoure un estil de vida saludable i dotar d'habilitats per a la vida. Es va dur a terme un taller sobre cuina i alimentació saludable realitzant un menú equilibrat. Prèviament a la impartició dels continguts sobre alimentació saludable vam dur a terme una sessió sobre la higiene general i de mans i la preparació de la taula. Posteriorment a parlar la taula l'alumnat havia d'escollir del bufet els diferents aliments per confeccionar-se un menú equilibrat. Després, a través de l'explicació de la piràmide d'aliments, van valorar el menú triat i ja a l'aula realitzen una piràmide d'aliments amb diferents materials: cartolines, retalls de revistes i anuncis de supermercats d'aliments... Posteriorment es va dur a terme el taller sobre com realitzar una bona higiene bucodental. També es va tractar el tema de la pediculosi tant freqüent en l'àmbit escolar.

En la **sessió de relaxació**, es pretenia que l'alumnat aprengués una tècnica de relaxació per ajudar a disminuir el dolor. Es va emprar la tècnica de Jacobson, que consisteix en la relaxació muscular a partir de mitjançant la respiració controlada.

Referent **a les primeres cures**. El nostre interès era aplicar de forma eficaç i autònoma, principis i regles per resoldre problemes motors en la pràctica d'activitats físiques. Preteníem que l'alumnat sabés reaccionar davant d'un accident o situació d'emergència on s'hagin de portar a terme primers auxilis. Tan mateix volíem que coneguessin els materials que componen una farmaciola.

Es va dur a terme una representació teatral i l'estudi de casos per tractar el tema del dolor i a través de la lectura d'un conte, l'audició de cançons i la redacció d'impressions, es va plantejar el tema de l'envelliment i la mort.

L'avaluació es va dur a terme a través de: preguntes a classe, qüestionaris autocontestats, jocs tradicionals i de taula creats *ad hoc*, estudi de casos, pràctiques, concurs de redacció.

Algunes de les activitats proposades en el projecte s'han introduït de forma sistematitzada en el pla educatiu de centre.

El projecte ha assolit un impacte social, polític i sanitari molt positiu per continuar implementant-lo en les escoles del delta de l' Ebre i d'altres escoles del territori que s'en puguin anar afegint.

Bibliografia de referència

Arce Pinedo, R. (2007): Dios Patria y Hogar. Universidad de Cantabria, 2007

Artazcoz L, Cortes I, Moncada S, Rohlfis I, Borrell C. (1999):Diferencias de género en la influencia del trabajo doméstico sobre la salud. *Gaceta Sanitaria*; 13: 201-207.

Bourdieu, P. y Passeron, J.C. (1977): La reproducción. Barcelona. Ed. Laia

Duch Plana, M. Ferré Baldrich, M.(2009): De súbdites a ciudadanas. Dones a Tarragona, 1936-1982. *Cercle d'Estudis Històrics i Socials "Guillem Oliver"* del Camp de Tarragona.

Izquierdo, M^a. J. et al. (1988): La desigualdad de las mujeres en el uso del tiempo. Instituto de la Mujer. Madrid.

Narotzky S. (1996):Haciendo visibles las cargas desiguales. Una aproximación antropológica. *Quadern CAPS*; 24:15-20.

Manrique Arribas. JC (2008): Mujer y Educación Física durante el Franquismo. Univesidad de Valladolid.

Pastor, I.; Brunet, I.; Belzunegui, À.; Valls, F. (2008): Mestres, escoles i igualtat entre gèneres. La transmissió de valors igualitaris en l'educació. Tarragona. Col.lecció Atenea, Arola Editors.

Roset Fàbrega, M. ; Pagès Heras, E. ; Lojo Suárez, M.; Cortada Andreu, E. (2008): Guia de coeducació per als centres educatius: pautes de reflexió i recursos per a l'elaboració d'un projecte de centre. Barcelona. Ed. Generalitat de Catalunya. Institut Català de les Dones. Departament d'Educació.

Queral Casanova, Rosa (2001) Viure en risc. Tesis Doctoral. Tarragona. Universitat Rovira i Virgili. ISBN: 84-699-4168-2

Subirats, M. y Brulet, C. (1989): La transmisión de los géneros en la escuela mixta, en *Manual de Sociología de la Educación*, Madrid. Ed. Visor, Madrid

Viçens, F. (2009): *Sobre Hombres y Mujeres - Explorando los Fundamentos Biológicos de algunas Instituciones Básicas*. *Revista Gobernanza*, 19/02/

Investigadores

Rosa Queral Casanova, professora titular de l'àrea de Teoria i Història de l'Educació. Departament de Pedagogia de la Universitat Rovira i Virgili. Presidenta d'ADAS. Correu: rosa.querall@urv.cat; rqc@tinet.org, adas@tinet.cat.

Neus Miranda Marsal, mestra de primària. Correu: neusmiranda@msn.com

Anna Deosdad Arques, infermera. Correu: annadeo@hotmail.com